

Relationship between Religious Beliefs and Emotional Intelligence in University Students

ARTICLE INFO

Article Type

Research Article

Authors

Karimi F* PhD,

ABSTRACT

Aims The characteristic which are defined by emotional intelligence can be fertilized by religion. These characteristics can be taught and learned. The present study was done to investigate the significant correlation between religiosity and emotional intelligence among college students

Methods This descriptive-correlative study was performed on 551 Governmental, Payam-e-Noor and Azad university students of Rasht City in 2011-12 by multistage cluster sampling method. Data were collected using two questionnaires; Emotional Intelligence with four components of "optimism", "understand own and others emotions", "control of feelings" and "social skills" and the Sharifi's religious beliefs growth. Data were analyzed using SPSS 16 software and independent T and Pearson correlation tests.

Results Significant correlation was not observed between the mean of "religious beliefs growth" (88.41 ± 17.90) and "emotional intelligence" (52.39 ± 9.07) ($p=0.139$; $r=0.063$). But the difference between the scores of male and female students in religious beliefs and the emotional intelligence was significant and it was higher in girls.

Conclusion There is no positive correlation between religiosity and emotional intelligence of university students.

Keywords Religious Beliefs; Emotional Intelligence; Students; University

CITATION LINKS

* Educational Sciences Department, Literature & Human Sciences Faculty, Gilan University, Rasht, Iran

Correspondence

Address: The Sociocultural Deputy of the University, the Central Organization of the University, Gilan University Complex, 6th kilometer of Tehran Road, Gillan

Phone: +981316690274

Fax: +981316690484

fatemeh.karimi223@gmail.com

Article History

Received: June 17, 2013

Accepted: November 29, 2013

ePublished: May 25, 2014

- [1] intelligence, why it can matter more than IQ ... [2] The Adaptive Design of the Human Psyche ... [3] Emotional intelligence ... [4] The nature of human and its higher needs in point of Victor Frankel ... [5] The relationship between emotional intelligence and effective delegation ... [6] Transformational leadership and emotional intelligence ... [7] The relationship between religious attitudes and psychological health in girl students in Isfahan ... [8] Increasing Emotional Intelligence through Trainings ... [9] Religiosity and mental health ... [10] Religiosity and mental health ... [11] The spread of psychological research in religious domain ... [12] symptoms and religious orientation ... [13] The subjective importance of being religious and its effect in health and moral ... [14] A study of religious situation and emotional intelligence in pre-university students ... [15] Construction and standardization of belief scale for high school students ... [16] studying the relationship between religious orientation ... [17] Cultural consideration in assessment and treatment ... [18] Study of religious attitude and individual and social adjustment ... [19] Roots, motives and patterns in children personal behavior ... [20] Emotional intelligence and self-actualization ... [21] emotional intelligence and moral theory ...

رابطه اعتقادات دینی و هوش هیجانی در دانشجویان

فاطمه کریمی^{*} PhD

گروه علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران

چکیده

اهداف: ویژگی‌هایی که با هوش هیجانی تعریف می‌شود می‌تواند توسط دین بارور شود این ویژگی‌ها قابل آموزش و یادگیری هستند. پژوهش حاضر به منظور بررسی رابطه معنی‌داری اعتقادات دینی و هوش هیجانی در بین دانشجویان دانشگاه انجام شد.

روش‌ها: این پژوهش توصیفی- همبستگی در ۵۵۱ دانشجوی دانشگاه‌های (دولتی، پیام نور و آزاد) شهر رشت در سال تحصیلی ۹۱-۹۰ با روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای انجام شد. گردآوری داده‌ها با استفاده از دو پرسشنامه شامل هوش هیجانی با چهار مولفه "خوشبینی"، "درک عواطف خود و دیگران"، "کنترل عواطف" و "مهارت‌های اجتماعی" و پرسشنامه رشد اعتقادات دینی شریفی انجام شد. داده‌ها با استفاده از نرم افزار 16 SPSS و آزمون T مستقل و همبستگی پیرسون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: همبستگی معنی‌داری بین میانگین امتیازات "اعتقادات دینی" ($88/41\pm 17/90$) و "هوش هیجانی" ($52/39\pm 9/07$) مشاهده نشد ($p=0/139$; $t=0/063$). اما اختلاف امتیازات دانشجویان دختر و پسر در زمینه اعتقادات دینی و هوش هیجانی معنی‌دار و در دانشجویان دختر بیشتر بود.

نتیجه‌گیری: بین اعتقادات دینی و هوش هیجانی دانشجویان همبستگی مثبت وجود ندارد.

کلیدواژه‌ها: اعتقادات دینی؛ هوش هیجانی؛ دانشجویان؛ دانشگاه

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۳/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۰۸/۰۸

*نویسنده مسئول: fatemeh.karimi223@gmail.com

مقدمه

علی‌رغم دیدگاه‌های اولیه در مورد هوش، نگاه واقع‌بینانه به ماهیت انسان نشان می‌دهد که انسان نه منطق صرف است و نه هیجان صرف، بلکه ترکیبی از هر دو است [۱]. همه ما به تجربه می‌دانیم که هنگام تصمیم‌گیری و عمل، احساسات به همان اندازه و گاهی بیشتر از تفکر اهمیت می‌یابند [۲]. سالی‌وی و مایر معتقدند که ما نمی‌توانیم هیجانات خود را سرکوب کنیم، زیرا هر احساس و هیجانی ارزش و پیام خاص خود را دارد و وظیفه ما کنترل آنهاست، به نحوی که بتوانیم میان تفکر و هیجان توازن برقرار کنیم [۳]. با درک هیجانات و احساسات به صورت ماهرانه، می‌توان با مشکلات فعلی مقابله نمود و از مشکلات بعدی اجتناب کرد. استفاده از مهارت‌های هوش هیجانی (EQ) افراد را قادر می‌سازد که از

پیش‌آمد وضعیت دشوار، پیش از آنکه غیرقابل کنترل شود، جلوگیری کنند [۴].

گلمن با مطرح‌ساختن پژوهش‌های فوق‌العاده‌ای که در زمینه مغز و رفتار انجام شده است نشان می‌دهد که عوامل دیگری غیر از هوش روانی (IQ) موجب می‌شوند افرادی که هوشی‌بر روانی بالایی دارند در زندگی موفقیت چندانی نداشته باشند. اما کسانی که هوش متوسطی دارند، در مسیر موفقیت قرار بگیرند. این عوامل جنبه دیگری از هوشمندی را تشکیل می‌دهد که گلمن آن را هوش هیجانی می‌نامد [۱]. هوش هیجانی دسته‌ای از توانایی‌ها و مهارت‌های غیرشناختی است که توانایی موفقیت فرد را در مقابل با فشارها و اقتضاهای محیطی افزایش می‌دهد. هوش هیجانی مجموعه‌ای از توانایی‌هایی است که به افراد امکان می‌دهد هیجانات و احساسات خود و دیگران را درک نموده و نسبت به جهان اطراف آگاهی پیدا کنند و یاد بگیرند مسایل را حل نمایند [۵]. بنابراین، توانایی شخص برای سازگاری و چالش با مسایل زندگی، عملکرد منسجم قابلیت‌های هیجانی و منطقی، توانایی اداره خود و رابطه با دیگران، همگی به هوش هیجانی بستگی دارد که می‌تواند از طریق آموزش و یادگیری در فرآگیران ایجاد شود [۶]. از نظر گلمن، هوش هیجانی شامل خود آگاهی، کنترل استرس، پشتکار، علاقه‌مندی، مهارت اجتماعی و همدلی با دیگران است [۱].

ویژگی‌هایی همچون تحمل استرس، انعطاف‌پذیری، مسئولیت‌پذیری و پشتکار که با هوش هیجانی تعریف می‌شوند، همگی در باورهای دینی مورد تأکید قرار گرفته و می‌تواند توسط دین بارور شود. ویلیام جیمز اعتقاد دارد که بدون شک، ایمان موثرترین درمان اضطراب است. ایمان نیرویی است که باید برای کمک به انسان در زندگی وجود داشته باشد. فقدان ایمان زنگ خطری است که شکست را در برابر سختی‌های زندگی هشدار می‌دهد [۴]. دین می‌تواند در احسان نزدیک‌بودن با دیگران، آرامش هیجانی، فرصلت خودشکوفایی، احساس راحتی، مهار استرس و نیز حل مشکلات موثر باشد. هیچ فرهنگی در گذشته یافت نمی‌شود که دین به معنای وسیع در آن جایی نداشته باشد و بهنظر نمی‌رسد که در آینده نیز فرهنگی غیر از دین بتواند دارای این گستردگی باشد [۷].

دین داری یک انگیزه روانی است که ریشه در فطرت و سرشت انسان دارد. دین نیازی دقیق و همگانی بشر بوده و به همین دلیل است که روان‌شناسی دین یکی از مباحث مهم حوزه روان‌شناسی تلقی می‌شود [۸]. به گفته فراتکل بنیان‌گذار مکتب معنی‌درمانی، احساس مذهبی عمیق ریشه‌دار در اعمق ضمیر همه انسان‌ها وجود دارد [۴]. باور به اینکه خایی هست که موقعیت‌ها را کنترل می‌کند و مسئول عبادت‌کنندگان است تا حد زیادی اضطراب مرتبط با موقعیت را کاهش می‌دهد، به طوری که اغلب افراد مؤمن، ارتباط

زندگی سازگاری بیشتری از خود نشان می‌دهند و انعطاف‌پذیرترند و مسایل را بهتر حل می‌کنند و نسبت به زنان خوشبین‌ترند [۱۱]. در نمره کلی هوش هیجانی میان دو جنس تفاوت معنی‌داری وجود ندارد، اما تفاوت میان دو جنس در خرد‌مقیاس‌های خودآگاهی هیجانی، همدلی، روابط میان فردی و مستولیت‌پذیری اجتماعی دیگر هیجانی، هم‌باشی، روابط میان فردی و مستولیت‌پذیری اجتماعی دیگر هیجانی، هم‌باشی و در دختران بیشتر است. همچنین در خرد‌مقیاس‌های قاطعیت، عزت نفس، استقلال رای، انعطاف‌پذیری، تحمل فشار عصبی و خوش‌بینی شاهد وضعیت پسران بیشتر است. اما در خرده مقیاس‌های خودشکوفایی، کنترل استرس و شادکامی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. در مجموع، دختران در مقایسه با پسران گرایش بیشتری به ارزش‌های مذهبی دارند [۱۴].

با توجه به نتایج پژوهش‌های انجام‌شده و نیز تأکید آیات قرآن مبنی بر اینکه افراد پایی‌بند به اعتقادات دینی، دارای توانایی مقابله با مشکلات و قابلیت‌های تنش‌زدایی روانی هستند و این توانایی‌ها عمده‌تاً از ویژگی‌های هوش هیجانی محسوب می‌شود، از این رو پژوهش حاضر درصد برسی رابطه بین اعتقادات دینی و هوش هیجانی در دانشجویان بود.

روش‌ها

پژوهش توصیفی- همبستگی حاضر در دانشجویان دانشگاه‌های (دولتی، پیام نور و آزاد) شهر رشت در سال تحصیلی ۱۳۹۰-۹۱ انجام شد. حجم نمونه به کمک جدول مورگان ۵۴۵ نفر محاسبه و نمونه‌گیری با روش خوش‌بینی چندمرحله‌ای انجام شد. ابتدا از میان همه دانشگاه‌های شهر رشت ۳ دانشگاه به صورت تصادفی انتخاب شد. سپس از میان دانشکده‌های هر دانشگاه ۲ دانشکده به صورت تصادفی انتخاب شد. پرسشنامه‌ها بین ۶۰۰ دانشجو توزع (۱۰۰ پرسشنامه در هر دانشکده) و در پایان، ۵۵۱ پرسشنامه جمع‌آوری شد.

گرددآوری دادها با استفاده از دو پرسشنامه "هوش هیجانی" [۱۴] و "رشد اعتقادات دینی" [۱۵] انجام شد. در پرسشنامه ۳۰ مسئولی "هوش هیجانی" پترایزر و فارن‌هایم [۱۴]، با تحلیل عاملی دادها چهار مؤلفه "خوش‌بینی"، "درک عواطف خود و دیگران"، "کنترل عواطف" و "مهارت‌های اجتماعی" معرفی شده است. پاسخ‌ها در قالب طیف ۷ درجه‌های از "کاملاً مخالفم" (۱ نمره) تا "کاملاً موافقم" (۷ نمره) طراحی شد. در این پرسشنامه پاسخ صحیح وجود نداشت و گویه‌های ۲، ۴، ۵، ۷، ۸، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۶، ۲۲، ۲۵، ۲۸، ۲۶، بهطور معکوس نمره‌گذاری شدند. روایی پرسشنامه براساس همسانی درونی ۸۰/۰ و پایابی آن به شیوه آلفای کرونباخ ۰/۸۱ محاسبه شده است [۱۶].

در پرسشنامه ۵۱ مسئولی "رشد اعتقادات دینی" شریفی [۱۵]، پاسخ‌ها در قالب طیف ۴ درجه‌های از "کاملاً مخالفم" (۱ نمره) تا "کاملاً موافقم" (۴ نمره) طراحی شدند. ضریب پایابی پرسشنامه

خود را با خداوند مانند ارتباط با یک دوست بسیار صمیمی توصیف می‌کنند و معتقدند که می‌توان از طریق اتکا و توصل به خداوند اثر موقعیت‌های غیرقابل کنترل را به طریقی کنترل کرد [۵]. باورها و رفتارهایی از قبیل توکل، صبر، دعا و زیارت می‌تواند به ایجاد آمید به نگرش‌های مثبت در فرد و آرامش روانی کمک کند [۷]. با مراجعه به آیات قرآن می‌توان شیوه‌های باوری مولفه‌های هوش هیجانی از جمله پذیرش درد و رنج (بلد/۳) را به سهولت دریافت. در پیش‌گرفتن روش خودسازی مبنی بر اینکه برخی از مشکلات ناشی از خود فرد است و باید در رفع آن کوشید (شورا/۳۰): با یاد خدا و به دنبال آرامش بودن (توبه/۱۰۳): روای آوردن به عوامل کاهنده تنش از جمله نماز (بقره/۴۵); ذکر خدا (رعده/۲۸): توکل (نمک/۷۹): توبه (هود/۵۲): دعا و نیایش (بقره/۲۵) از جمله مصادیقی هستند که می‌توانند توانایی‌های انسان را در کنارآمدن با مشکلات باور سازند و در نتیجه بهداشت روانی انسان را تامین کنند.

در سال‌های اخیر روان‌شناسان، به دین به عنوان نیروی خارق‌العاده‌ای که به انسان قدرت معنوی می‌بخشد و او را در برابر سختی‌ها و شداید حفظ کرده و از اضطراب و نگرانی دور می‌سازد نگریسته‌اند و این بیشتر بدان خاطر بوده است که پژوهش‌های تجربی نیز از رفتارهای مذهبی و افزایش سلامت روان حمایت می‌کنند [۸]. گلمن اجزای هوش هیجانی را خودآگاهی، خودنظم‌دهی، انگیزه، همدلی و مهارت‌های اجتماعی می‌داند [۱]. بین کارکرد روابط اجتماعی و نگرش مذهبی رابطه معنی‌داری وجود دارد. یعنی هرچه میزان دین‌داری بیشتر باشد، کارکرد روابط اجتماعی نیز بالاتر است [۷]. پژوهش برگین [۹]، هکنی و سندرز [۱۰] خدایاری‌فرد و همکاران [۱۱] نشان می‌دهند که یکی از عوامل کاهنده تنش‌های زندگی، باورهای دینی است. دین نوعی احساس فراطبیعی به شخص می‌دهد که بدون تردید تاثیر مثبت روان‌شناختی دارد [۱۲]. اتفاقی عنوان می‌کند که اعمال و مناسک مذهبی در کاهش اضطراب و تنیدگی و افزایش توانایی فرد در مهارت محیط موثر هستند و ایمان به خداوند در دوره‌های دشوار و تحمل ناپذیر از جمله رویارویی با بیماری‌های سخت به انسان آرامش می‌بخشد [۱۳].

پژوهش سالاری نشان می‌دهد که در نمره کلی هوش هیجانی میان زنان و مردان تفاوتی وجود ندارد. براساس این مطالعه، در مهارت‌های بین‌فردی، زنان قوی‌تر از مردان هستند و در مقابل، مردان توانایی دونون‌فردی بالاتری دارند و در مقابل با فشار قوی‌تر و دارای سازگاری‌پذیری بیشتری هستند. در زمینه اعتقادات میان دختران و پسران تفاوتی وجود ندارد، ولی در بعد مناسک دینی، دختران بیش از پسران به مناسک دینی پایی‌بند هستند [۸]. زنان نسبت به مردان آگاهی بیشتری از هیجانات دارند. در مقابل، مردان عزت نفس و استقلال رای بیشتری دارند و در مقابل دشواری‌های

۹۱/۰ محسوبه شد. روابی محتوایی پرسش‌ها با نظرخواهی از ۱۰ نفر از متخصصان مورد بررسی و بیش از ۷۵٪ گویه‌ها مورد تایید قرار گرفت [۱۷].

با مراجعه به دانشگاه‌های منتخب شهر رشت، پرسشنامه‌ها در اختیار دانشجویان شرکت‌کننده قرار گرفت. پرسشنامه‌ها به صورت فردی تکمیل شد و از آن جا که تکمیل آن نیازمند دقت و وقت زیادی بود، روز بعد برای دریافت پرسشنامه‌های تکمیل شده مراجعه شد.

داده‌ها به کمک نرم افزار SPSS 16 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. رابطه بین اعتقادات دینی و هوش هیجانی دانشجویان با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و رابطه هوش هیجانی و مولفه‌های آن و همچنین اعتقادات دینی بین دانشجویان دختر و پسر با استفاده از آزمون T مستقل بررسی شد.

نتایج

۳۳۳ نفر (۶۰٪) از نمونه‌ها دختر و ۲۱۸ نفر (۳۹٪) پسر بودند. همبستگی معنی‌داری بین میانگین امتیازات "اعتقادات دینی" (۱۷/۴۱±۱/۴۱) و "هوش هیجانی" (۹/۰۷±۰/۳۹) مشاهده نشد ($p=0/139$; $t=0/063$)، با این وجود، همبستگی معنی‌داری بین اعتقادات دینی و برخی مولفه‌های هوش هیجانی همچون درک عواطف ($p=0/03$)، کنترل عواطف ($p=0/024$) و مهارت‌های اجتماعی ($p=0/003$) وجود داشت و تنها با مولفه خوشبینی ($p=0/079$) رابطه معنی‌داری وجود نداشت.

جدول ۱) میانگین امتیاز دانشجویان پسر و دختر در اعتقادات دینی و هوش هیجانی و مولفه‌های آن (آزمون T مستقل)

اعتقادات دینی	میانگین	آماره t	سطح معنی‌داری	شاخص
دختر	۹/۰/۳۱±۱۵/۱۶	۲/۴۲	.۰/۱۶	هوش هیجانی
پسر	۸/۶/۱۲±۲۱/۹۹			
دختر	۵۳/۳۷±۹/۸۳	۲/۵۷	.۰/۰۱	هوش هیجانی
پسر	۵۱/۳۰±۸/۷۵			
دختر	۱۲/۵۷±۲/۹۶	۳/۴۶	.۰/۰۰۱	خوبی‌بینی
پسر	۱۱/۹۴±۲/۴۷			
دختر	۱۸/۰/۵±۴/۵۰	۱/۸۱	.۰/۰۷۱	درک عواطف خود و دیگران
پسر	۱۷/۴۲±۳/۶۲			
دختر	۱۲/۶۲±۲/۸۰	۱/۹۸	.۰/۰۴۸	کنترل عواطف
پسر	۱۲/۱۶±۲/۶۴			
دختر	۱۰/۰/۶±۲/۴۲	۱/۰/۹۹	.۰/۲۷۲	مهارت‌های اجتماعی
پسر	۹/۸۴±۲/۱۶			

اختلاف امتیازات دانشجویان دختر و پسر در زمینه اعتقادات دینی و هوش هیجانی معنی‌دار و در دانشجویان دختر بیشتر بود (جدول ۱).

بحث

در پژوهش حاضر که با هدف بررسی همبستگی بین اعتقادات دینی و هوش هیجانی دانشجویان انجام شد، بین اعتقادات دینی و هوش هیجانی دانشجویان به طور کلی رابطه معنی‌داری وجود نداشت که این نتیجه با یافته‌های کجبا (۷] رسمی [۱۴] که نشان می‌دهد نگرش‌های مذهبی بر سازگاری فردی و اجتماعی دانش‌آموزان تاثیر معنی‌داری دارد [۱۶]، همسو نیست. بخشی از این تفاوت می‌تواند ناشی از تفاوت شرکت‌کننده‌ها باشد، زیرا در پژوهش‌های فوق شرکت‌کننده‌ها دانش‌آموز و در پژوهش حاضر، دانشجو بوده‌اند و به نظر می‌رسد که میزان دین‌داری دانش‌آموزان متفاوت از دانشجویان باشد. باورهای مذهبی در سنین نوجوانی به حداقل می‌رسد تا حدی که نوجوان به عبادت و راز و نیازکردن با خدا گرایش پیدا می‌کند. لوكوف و همکاران نشان داده‌اند که نوجوانان در سنین ۱۵-۱۲ سالگی اعتقادات مذهبی بیشتری دارند و در ۱۸ سالگی این اعتقادات کاهش می‌یابد [۱۷] و از طرف دیگر، دانشجویان هنگام ورود به دانشگاه هم‌زمان با بالا رفتن سطح علمی و جست‌وجو برای یافتن فلسفه زندگی نسبت به ارزش‌ها و اعتقادات خود در زمینه‌های گوناگون بازنگری می‌کنند.

عقاید مذهبی که در مقاطع مختلف تحصیلی قبل از آموزش عالی به دانش‌آموزش داده می‌شود، احتمال دارد دانش‌آموزان به طور نظری آموزه‌های دینی را پذیریند اما از آن جاکه این آموزه‌ها در آنها درونی نشده است نمی‌تواند در آنها منشا باوری هوش هیجانی و بروز مولفه‌های آن در دوره‌های بعدی (دانشجویی) که همواره باورهای دینی در سطح دانشگاه به چالش کشیده و با تبلیغات تعارض علم و دین مواجه می‌شوند موثر باشد. آنچه که می‌تواند در امتداد تبیین این تفاوت مطرح شود، ماهیت فکری و فلسفی است که بیشتر دانشجویان در طول تحصیل خود با آنها درگیرند. در چنین مباحثی برای بیشتر دانشجویان ممکن است شباهتی مطرح شود که درنهایت نتوانند جواب قانون‌کننده‌ای برای آنها بیابند. این امر می‌تواند به صورت یک گشتمالت ناقص عمل کند و حوزه اعتقادی و فکری آنها را تا حدی تحت تاثیر قرار دهد [۱۸]. از همین رو، به رغم معتقد‌بودن دانشجویان به باورهای مذهبی، نمی‌توان شاهد همبستگی مثبت بین باورهای مذهبی و مولفه‌های هوش هیجانی در دانشجویان بود.

در رابطه با تفاوت هوش هیجانی و باورهای دینی دانشجویان زن و مرد، آزمون T مستقل، معنی‌داری تفاوت هوش هیجانی و اعتقادات دینی را در دانشجویان دختر و پسر نشان داد. این نتیجه در مردم رعایت مذهبی با پژوهش‌های رسمی [۱۴] و سهربایان [۱۸] هم‌خوانی دارد. تقریباً همه دانشجویان دارای باورهای مذهبی

فرهنگی برای زنان و مردان، ضعف مردان در مهارت‌های میان فردی بهویژه در حوزه درک عواطف و مسئولیت‌پذیری اجتماعی، احتمالاً بیانگر این نکته است که جامعه سیزی در مردان با فراوانی بیشتری نسبت به زنان مشاهده می‌شود [۱۶].

در کنترل عواطف از مولفه‌های هوش هیجانی در بین دانشجویان دختر و پسر تفاوت معنی‌داری وجود نداشت. نتایج این پژوهش با پژوهش رستمی [۱۴] ناهمسost. از آن جا که سازه هوش هیجانی آموختنی و اکتسابی است [۷] و با توجه به نتیجه پژوهش حاضر، می‌توان استدلال کرد که دانشجویان دختر و پسر بر اثر آموزش و اکتساب، کنترل عواطف را به یکسان ارتقا داده‌اند. در سال‌های اخیر تفاوت‌های جنسیتی کاهش پیدا کرده و علت آن را باید در علائق فرهنگی مشترک، تغییرات اجتماعی، مراحل اجتماعی شدن، تغییر بافت‌های فرهنگی و ایجاد فرصت‌های مساوی برای هر دو جنس در نظر گرفت [۲۱].

نظر به اینکه جامعه ما جامعه دینی است، ممکن است وجود دانشجویانی که اعتقادات دینی نداشته ولی حاضر نباشدند نگرش قلبی و واقعی خود را روی کاغذ منعکس کنند، نتایج پژوهش را مخدوش کند که این موضوع می‌تواند از محدودیت‌های پژوهش حاضر به حساب آید.

پژوهش حاضر نشان داد که اعتقادات دینی پیش‌بینی‌کننده خوبی برای هوش هیجانی دانشجویان نیست و این نتیجه تایید‌کننده عدم وجود رابطه بین اعتقادات دینی و هوش هیجانی دانشجویان است. از آن جا که آموزش مسائل مذهبی و اصول اخلاقی روشی در آموزش هوش هیجانی به دانشجویان است و زندگی بهتر را برای آنان به بار می‌آورد، پیشنهاد می‌شود در دروس معارف اسلامی، بر آموزش مولفه‌های هوش هیجانی تاکید و پیزه‌ای مبذول شود.

نتیجه‌گیری

بین اعتقادات دینی و هوش هیجانی دانشجویان همبستگی مثبتی وجود ندارد و میانگین امتیاز در دختران در هر دو شاخص بیشتر است.

تشکر و قدردانی: از معاونت پژوهشی دانشگاه گیلان برای تصویب طرح پژوهشی و همه دانشجویانی که پرسش‌نامه‌های طرح تحقیق را تکمیل نمودند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نمایم.

تاییدیه اخلاقی: موردي توسط نویسنده‌گان گزارش نشده است.

تعارض منافع: موردي توسط نویسنده‌گان گزارش نشده است.

منابع مالی: از طرف معاونت پژوهشی دانشگاه گیلان تأمین شده است.

هستند ولی اینکه چرا دختران در مقایسه با پسران مذهبی‌ترند، آن است که مذهب فرمان‌ها و دستوراتی دارد که دارای جنبه‌های اخلاقی و تربیتی است و این موارد با نقش زنان به عنوان مادر و مربی هم‌خوانی بیشتری دارد و بخشی از این تفاوت نیز به روش‌های گوتاگون اجتماعی‌شدن دختران و پسران مربوط می‌شود. تعامل عوامل فرهنگی و اجتماعی، انگیزه‌ها و نیازهای متفاوت دختران و پسران و محدودیت نقش دختران در ایفای مسئولیت‌های اجتماعی، می‌تواند از دیگر علل این تفاوت باشد. از دلایل احتمالی دیگر می‌توان ارتباط بیشتر دختران با مادران یا اعمال روش‌های تربیتی متفاوت والدین با فرزندان دختر و پسر را ذکر کرد. مثلاً اعمال محدودیت بیشتر و یا تربیت سنتی در مردم دختران در مقایسه با آزادی بیشتر برای پسران و یا بالاتر بودن کارآمدی مریان زن در مقایسه با مریان مرد برای تربیت دینی، سبب به وجود آمدن این تفاوت در میان پسران و دختران شده است. دانشجویان دختر در مقایسه با دانشجویان پسر مذهبی‌ترند [۱۸]. در مجموع، این امر می‌تواند ناشی از تفاوت شکوفایی باورها و اعتقادات دینی در دختران و پسران باشد. یعنی از یک طرف جامعه از زنان و دختران انتظار دارد که براساس سنت‌ها رفتار و عمل نمایند و از طرف دیگر الگویزیری دختران از مادران یک روند طبیعی است. از این رو شکوفایی مولفه‌های دینداری در دختران بیشتر از پسران است [۱۴]. در بعد درک عواطف به عنوان یکی از مولفه‌های هوش هیجانی، بین دختران و پسران دانشجو تفاوت معنی‌داری وجود داشت. درک عواطف، هم‌دلی را به بار می‌آورد. از نظر روان‌شناسان رشدنگر، کودکان حتی قبل از اینکه بدانند واقعاً جدا از دیگران وجود خارجی دارند، ناراحتی دیگران را احساس می‌کنند. آنها وقتی که اشک کودک دیگر را ببینند اشک می‌ریزند ولی با وجود این، تفاوت‌هایی بین دختران و پسران در درک و بروز عواطف وجود دارد. زمانی که در بازی، کسی آسیب ببیند تفاوت عمدی‌های بین دخترها و پسرها مشاهده می‌شود. اگر پسری آسیب‌دیده باشد از او انتظار می‌رود از بازی کنار رود و دست از گریه کردن بردارد تا آنکه بازی ادامه پیدا کند، ولی اگر همین اتفاق در میان دختران که مشغول بازی هستند رخ دهد، بازی متوقف می‌شود و همه اطراف دختری که گریه می‌کند جمع می‌شوند و سعی می‌کنند به او کمک و با او هم‌دلی کنند [۱۹]. زنان نسبت به مردان، آگاهی بیشتری از هیجانات دارند و هم‌دلی بیشتری نشان می‌دهند. روابط میان فردی بهتر و مسئولیت‌پذیری اجتماعی بیشتری دارند. در نقطه مقابل، مردان عزت نفس و استقلال را بیشتری دارند و در مقابل دشواری‌های زندگانی از خود سازگاری بیشتری نشان می‌دهند و انعطاف‌پذیرترند و مسائل را بهتر حل می‌کنند. تقریباً در تمام نمونه‌های جمعیتی که هوشیار هیجانی آنان تا به امروز در گوش و کنار جهان مورد ارزشیابی قرار گرفته این تفاوت مشاهده شده است [۲۰]. طبق یافته‌های انجمن روان‌پژوهی آمریکا با وجود شرایط یکسان

منابع

- Thought Behav. 2001;6(4):45-53. [Persian]
- 12- Maltby J, Day L. Depressive symptoms and religious orientation: Examining the relationship between religiosity and depression within the context of other correlates of depression. Personal Individ Dif. 2000;28:383-93. [Persian]
- 13- Atchley RC. The subjective importance of being religious and its effect in health and moral. J Aging. 1997;11(2):131-41.
- 14- Rostami N. A study of religious situation and emotional intelligence in pre-university students. Q Educ Innov. 2005;3(10):16-28. [Persian]
- 15- Sharifi HP, Maanavipoor D.. Construction and standardization of belief scale for high school students. Q Educ Innov. 2004;9(3):120-37. [Persian]
- 16- Jenaabadi H. studying the relationship between religious orientation and job satisfaction of employees in saravan's offices. J Educ Instruc Stud World. 2013;3(4):9-14. [Persian]
- 17- Lukoff D, Lu FG, Turner R. Cultural consideration in assessment and treatment of religious and spiritual problems. Psychiatr Clin North Am. 1995;18(3):23-34.
- 18- Sohrabian TA. Study of religious attitude and individual and social adjustment in high schools students in Lorestan province [Dissertation]. Tehran: Alzahra University; 2001. [Persian]
- 19- Radke-Yarrow M, Zahn-Waxler C. Roots, motives and patterns in children personal behavior. Dev Mainten Prosocial Behav. 1984;Springer US:81-99.
- 20- Bar-On R. Emotional intelligence and self-actualization. Emotional intelligence in everyday life: A scientific inquiry; 2001. 82-97.
- 21- Williamson DM. emotional intelligence and moral theory: A Kantian approach [Dissertation]. Nashville, Tennessee: Faculty of the Graduate School of Vanderbilt University 2009.
- 1- Goleman D. Emotional intelligence, why it can matter more than IQ. Oxford: Oxford University Press; 2001.
- 2- Slavin MO, Kriegman D. The Adaptive Design of the Human Psyche: Psychoanalysis, Evolutionary Biology, and the Therapeutic Process. New York: Guilford Press; 1992.
- 3- Salovey P, Mayer JD. Emotional intelligence. Imag Cogn Personal. 1990;9:185-211.
- 4- Hasani T. The nature of human and its higher needs in point of Victor Frankel. Biannual J Psychol Islamic Stud. 2009;3(12):96-110. [Persian]
- 5- Ganjeh Khosravi B, Manafi M, Hojabri R, Haj Aghapour A, Gheshmi R. The relationship between emotional intelligence and effective delegation. Inter J Bus Soc Sci. 2011;2(19):223-35. [Persian]
- 6- Barling J, Salter F, Kelloway K. Transformational leadership and emotional intelligence: an exploratory study. Leadership Organ Develop J. 2000;21:61-157.
- 7- Kajbaf MB, Reyees Pour H. The relationship between religious attitudes and psychological health in girl students in Isfahan. Biannual J Islam Psychol Stud. 2009;2(2):116-27. [Persian]
- 8- Schutte NS, Malouff JM, Thorsteinsson EB. Increasing Emotional Intelligence through Training: Current Status and Future Directions. Inter J Emot Educ. 2013;5(1):56-72.
- 9- Bergin AE. Religiosity and mental health: A critical reevaluation and meta-analysis. Prof Psychol Res Pract. 1983;14(2):170-84.
- 10- Hackney CH, Sanders GS. Religiosity and mental health: A meta-analysis of recent studies. J Sci Stud Religion. 2003;42(1):43-55.
- 11- Khodayarifard M, Ghobari Benab B, Shakoori Yekta M. The spread of psychological research in religious domain. Q